

HANDBOEK VOGELS IN VLUCHT

HERKEN VLIEGBEELDEN VAN ZANGVOGELS

Oorspronkelijke titel: *Flight Identification of European Passerines and select landbirds*

Tekst: ©Tomasz Cofta

Vertaling: © Ger Meesters

© 2021 by Princeton University Press

Digital Images copyright ©2021 by Tomasz Cofta

© 2021 KNNV Uitgeverij, Zeist

1e druk

ISBN 978 90 501 1824 8

NUR 435

www.knnvuitgeverij.nl

De KNNV Uitgeverij is gespecialiseerd in unieke publicaties over natuur en landschap. Daarmee geeft de uitgeverij waardevolle kennis door van wetenschappers en amateurs aan een breed publiek. Zo draagt de KNNV Uitgeverij bij aan de bescherming van de Nederlandse natuur en het plezier dat mensen eraan beleven.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the Publisher.

Inleiding	4
Het gebruik van dit boek	7
Grootte	7
Structuur en vorm	10
Kleur	14
Vlucht	16
Groepen	22
Roepen	27
Verwarrende soorten	28
De illustraties	29
De foto's, nomenclatuur, volgorde van families en soorten, bronnen van kennis	29
Woordenlijst	30
Topografie van een vliegende vogel	32
De soortbeschrijvingen	29
De vogelsoorten	34
Duiven (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	42
Koekoeken	58
Parkieten	62
Hoppen	64
Bijeneters	66
Scharrelaars	70
Isvogels	72
Spechten (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	78
Wielewalen	96
Gierzwaluwen en zwaluwen (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	98
Klauwieren (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	120
Kraaien (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	136
Mezen (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	162
Leeuweriken en piepers (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	186
Kwikstaarten (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	222
Graszangers	234
Prinia's	246
<i>Acrocephalus</i> - en <i>Locustella</i> -zangers (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	232
<i>Iduna</i> - en <i>Hippolais</i> -zangers (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	232
<i>Phylloscopus</i> -zangers en goudhanen (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	262
<i>Sylvia</i> -zangers (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	284
Boomklevers	308
Rotskruipers	312
Boomklevers	314
Winterkoningen	316
Waterspreeuwen	318
Pestvogels	320
Spreeuwen	322
Lijsters (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	328
Vliegenvangers	354
Kleine lijsters	362
Tapuiten (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	388
Heggenmussen	404
Mussen en vinken (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	408
Gorzen (inclusief vergelijkende afbeeldingen)	456
Bronnen voor verdere informatie	484
Dankwoord en fotoverantwoording	486
Register	492

Inleiding

'Het determineren van zangvogels in de vlucht op vierhonderd meter is mogelijk als je dat echt wilt.'
—David Allen Sibley *

Als David Sibley gelijk heeft, is de voor de hand liggende vraag: Maar, hoe dan?

Sinds ik een kleine jongen was, ben ik gefascineerd door vogels – zoals mijn moeder me onlangs herinnerde toen ze me een tekening gaf die ik maakte toen ik ongeveer vijf jaar oud was en die ze in de tussentijd decennia had gekoesterd. Die vroege fascinatie voor vogels groeide in de loop der jaren uit tot mijn grootste passie – en uiteindelijk had ik het geluk dat ik van het bestuderen van vogels mijn beroep kon maken.

Toen ik voor het eerst als ornitholoog in het veld begon te werken, moest ik vogels kunnen determineren die boven mijn hoofd vlogen om ze correct te kunnen tellen en registreren. Ik leerde de basisprincipes van determinatie in de vlucht 42 jaar geleden voor het eerst van mijn mentor, professor Przemyslaw Busse, een van de meest vooraanstaande specialisten op het gebied van vogeltrek in Europa, en werd ook geholpen door andere collega-ornithologen. Sinds die tijd ben ik blijven leren tijdens de ontelbare uren die ik besteed heb aan het kijken naar en het bestuderen en genieten van vogels.

Hoewel er al uitstekende boeken zijn gepubliceerd over de vluchtdeterminatie van 'grotere' vogels zoals roofvogels en zeevogels, begon ik steeds meer in te zien dat veel van wat ik ontdekte, vooral met betrekking tot 'kleinere' vogels, niet direct beschikbaar was voor andere vogelaars. Als gevolg daarvan is het lang mijn ambitie geweest om alle kennis die ik had verzameld samen te brengen in een boek waarin werd beschreven hoe je zangvogels in de vlucht kunt determineren (en enkele geselecteerde landvogels die je normaal gesproken samen kunt zien tijdens de trek).

Sommige vogelaars hebben het schijnbaar magische vermogen om een naam te geven aan een overvliegende 'stip' waarvan ze slechts een korte glimp hebben opgevangen – de vraag is dan: hoe doen ze dat? Het enige wat de ervaring me heeft geleerd, is dat determinatie van vliegende vogels niet hetzelfde is als het determineren van een vogel die zit of stilstaat, wanneer specifieke verenkleeddetails kunnen worden gezien en bestudeerd, vaak gedurende een langere tijd. In feite zijn verenkleedkenmerken in het algemeen niet bijzonder nuttig bij het determineren van een vliegende vogel. Wat er echt toe doet, is de structuur van de vogel, de manier waarop hij vliegt en hoe zijn roep klinkt. Dit boek behandelt al deze aspecten, met een combinatie van gedetailleerde illustraties, duizenden begeleidendes foto's die zorgvuldig zijn geselecteerd om typische vormen en profielen van werkelijke vogels in de vlucht te tonen, beknopte teksten over verenkleed en vlieggedrag en informatie over en links naar hun geluiden.

Toen ik een vroege versie van dit boek aan een zeer ervaren natuuronderzoeker en ornitholoog liet zien, zei hij: 'Nu zal ik helemaal opnieuw naar vogels moeten gaan kijken!' Tot dan toe had hij nooit veel aandacht besteed aan kleine vliegende vogels. Ik hoop dat dit boek ook jou zal aanmoedigen om op een andere manier naar vogels te kijken en daardoor je determinatievaardigheden te verbeteren.

Als het je helpt om zekerder te zijn over de determinatie van de volgende vogel die voorbijkomt – ook al is dat op een afstand van vierhonderd meter – dan is het de moeite waard geweest.

* Citaat van David A. Sibley uit zijn voorwoord in Jerry Liguori's boek *Hawks from Every Angle – How to Identify Raptors in Flight* (Princeton University Press).

Je kunt een kleine vogel in de vlucht determineren!

Het menselijk oog en brein zijn werkelijk opmerkelijk! Bedenk maar eens dat je het gezicht van een persoon die je kent in een oogwenk kunt herkennen (in ongeveer een twintigste van een seconde). Verbazingwekkend genoeg, nadat het netvlies in het oog is gestimuleerd door het zien van een statisch object zoals een vogel, kan het hele herkenning- en categorisatieproces binnen ongeveer een halve seconde worden voltooid. Cruciaal hierbij is echter dat voor een positieve determinatie voldoende informatie beschikbaar moet zijn om verwerkt te worden. Een object moet binnen het gezichtsveld groot genoeg zijn, een omtrek hebben die bepaald en mentaal vergeleken kan worden en misschien ook zichtbare kleuren en/of contrasten heeft. Als er voldoende informatie is en er rekening wordt gehouden met bewegingsaspecten, is het mogelijk om een vliegende vogel in een seconde te determineren, misschien zelfs in minder, hoewel dit afhankelijk is van een ander noodzakelijk onderdeel van het determinatieproces: voorkennis.

Het cruciale element bij het determineren van het gezicht van een persoon die je heel snel herkent, is het feit dat je hem kent. Evenzo geldt dat als je een vogelsoort al goed kent, je deze in de fysiek kortst mogelijke tijd kunt determineren. Als je in gedachten al een 'modelbeeld' van een bepaalde vogel hebt opgeslagen, kunnen je hersenen dat 'model' onmiddellijk verbinden met het daadwerkelijke beeld dat je ziet. Zoals gewoonlijk zijn training en oefening duidelijk essentieel. Je brein moet wennen aan snel denken en in een oogwenk beslissen welk 'model' het beste past bij de vogel waar je naar kijkt. Hoe groter de verzameling van dergelijke 'modellen' je in je geheugen hebt, hoe nauwkeuriger je determinatievermogen zal zijn – ervaring is daarom de sleutel tot dit proces.

De vogels die in dit boek worden behandeld

Dit boek beschrijft 237 zangvogels en bijna-zangvogels die in Europa en Turkije zijn geregistreerd, waaronder verschillende dwaalgasten uit Azië (piepers en lijsters). De meeste van deze soorten zijn trekvogels, hoewel er een paar continentale standvogels bij zijn die vaak in de vlucht worden gezien. Niet-trekkende soorten die op de eilanden in de Middellandse Zee en op de Canarische eilanden leven, zijn uitgesloten, evenals enkele soorten die alleen in de Kaukasus voorkomen.

De bijna-zangvogels zijn de landvogels waarvan de bouw veel overeenkomsten vertoont met die van de zangvogels. Ze worden op trek vaak samen met zangvogels gezien en 32 soorten zijn in dit boek opgenomen: 7 duiven, 2 koekoeken, 5 gierzwaluwen, 3 ijsvogels, 2 bijeneters, 10 spechten, de scharrelaar, de hop en de halsbandparkiet. De grootste hiervan zijn de houtduif en de zwarte specht, beide kleiner dan de zwarte kraai. De meeste zijn qua grootte vergelijkbaar met lijsters of spreuwen; de kleinste is de kleine bonte specht, in grootte vergelijkbaar met een huismus.

Hoe je naar een vliegende vogel kijkt

Het is belangrijk om op de hoogte te zijn van bepaalde onvermijdelijke beperkingen bij het determineren van een vogel in de vlucht, in vergelijking met een zittende vogel:

- in de regel wordt een vogel maar één keer gezien, zonder de mogelijkheid hem opnieuw te bekijken, vooral niet als hij op trek is;
- de observatietijd is meestal erg kort – maximaal 20 seconden, meestal veel minder;
- een vogel zal vaak ver weg zijn en hoog en snel vliegen – en komt mogelijk slechts 1 à 2 seconden dichtbij, op ongeveer 200-300 m;
- de lichtomstandigheden zijn mogelijk slecht en de kleuren nauwelijks waarneembaar, of zijn mogelijk helemaal niet waarneembaar als ze in tegenlicht worden bekeken (bijvoorbeeld tegen een heldere lucht);
- achtergrondgeluiden, zoals van wind, ritselende bladeren, geluiden van andere vogels of mensen, verminderen vaak de hoorbaarheid van een roep van een vliegende vogel, of maken het moeilijk die te lokaliseren.

De eerste indruk is buitengewoon belangrijk bij het kijken naar een vogel in de vlucht: probeer kenmerken zoals relatieve grootte, structuur en vorm, silhouet en vluchtstijl te onthouden. Het is de moeite waard om te proberen te beschrijven wat je ziet, aangezien dit vaak helpt om dingen te onthouden. Wanneer een vogel boven je hoofd passeert, is de kans groter dat je een nauwkeurige indruk krijgt van zijn werkelijke staartlengte en -breedte, vleugelvorm en de vorm en breedte van zijn snavel. Wanneer een vogel wegvliegt (met een staartaanzicht), zijn de flexibiliteit van zijn vleugels en de diepte van zijn vleugelslagen het gemakkelijkst te zien.

Vermijd de verleiding om te zoeken naar de kleuren die je kent van een zittende vogel, aangezien je waarschijnlijk niet voldoende details kunt zien, tenzij de vogel erg dichtbij is. Zoek in plaats daarvan, terwijl de vogel nadert, naar contrasten (licht of 'wit' en donker of 'zwart') in zijn verenkleed, of let op of hij min of meer egaal van kleur is. Op grotere afstanden zijn contrasten gemakkelijker te herkennen dan kleuren en ze veranderen slechts in geringe mate naarmate de lichtomstandigheden wijzigen: het duidelijkst zijn lichte (witte) patronen omgeven door donker. Kleuren zijn (eventueel) pas te zien wanneer een vogel dichterbij is dan 100 m, dus als je kleuren ziet, heb je geluk en wordt de determinatie eenvoudiger.

Probeer niet te raden welke soort het is; vermijd het verspillen van de korte tijd die je hebt met het zoeken naar een antwoord, maar gebruik hem om alle beschikbare informatie te zien en te onthouden. De tijd voor determinatie komt later, als de vogel is verdwenen. Dit is de moeite waard om in gedachten te houden; als de informatie die je kunt opnemen van een weggevoegen vogel niet voldoende is, moet je deze ongedetermineerd laten – dit gebeurt veel vaker dan bij een zittende vogel! Foto's maken kan erg nuttig zijn, maar je kijkt naar een vogel of je fotografeert hem: het is onmogelijk om beide in een paar seconden effectief te doen.

Terwijl je naar een vogel in de vlucht kijkt, moet je ook goed luisteren. Veel vogels roepen als ze vliegen en zo worden ze ook vaak gevonden. Sommige zijn inderdaad veel eerder op gehoor waarneembaar dan op zicht (d.w.z. op grotere afstand). Hoewel een goede kennis van vogelgeluiden vaak een onmiddellijke, zekere determinatie mogelijk maakt, is het belangrijk om te beseffen dat zelfs als een vogel gewoonlijk erg luidruchtig is, hij niet altijd zal roepen in de vlucht; zelfs een grote groep kan minutenlang volledig stil zijn. Sommige soorten (zoals klauwieren, roodborsttapuiten, tapuiten en *Phylloscopus*-zangers) roepen zeer zelden, in de regel alleen tijdens korte vluchten (als ze opstijgen en landen of als ze in conflict zijn met een andere vogel) en als ze op trek zijn, roepen ze waarschijnlijk helemaal niet. *Columba*-duiven en *Sylvia*-, *Acrocephalus*-, *Locustella*-, *Iduna*- en *Hippolais*-zangers roepen nooit in de vlucht (of hun vluchtroepen zijn nog onbekend) en elke afzonderlijke en herhaalde vluchtroep sluit deze soorten uit. Van vliegenvangers, goudhanen, lijsters, roodborst, blauwborst, roodstaarten en gorzen is bekend dat ze kenmerkende vluchtroepen uiten wanneer ze 's nachts trekken, maar het is onbekend of andere nachtelijke trekvogels hetzelfde doen.

Een goede geluidsopname (gemaakt met een digitale handrecorder) van de roep van een vogel die je probeert te determineren, kan zeer nuttig zijn, aangezien dergelijke opnamen later kunnen worden omgezet in een sonogram (een visuele weergave van het geluid) en onderzocht met computersoftware ontworpen voor wetenschappelijke bio-akoestische analyse of voor het maken van muziek. Een goed opgenomen sonogram is gelijk aan een foto en kan vaak voldoende zijn voor een correcte en zekere determinatie van een vogel in de vlucht – maar pas op voor het geluid van een camerafluiter, aangezien deze roepen kan verdoezelen. (Meer informatie over roepen en sonogrammen vind je op blz. 27.)

Optische apparatuur

Een verrekijker met een breed gezichtsveld en een snelle scherpstelling is een bijzonder waardevol apparaat bij het determineren van een vliegende vogel, omdat je vaak een duidelijker beeld krijgt van het profiel van de vogel en een bevestiging van bepaalde kenmerken van het verenkleed die met het blote oog misschien niet duidelijk zijn. Een telescoop kan ook handig zijn om op grotere afstand een migratiestroom van opzij te bekijken.

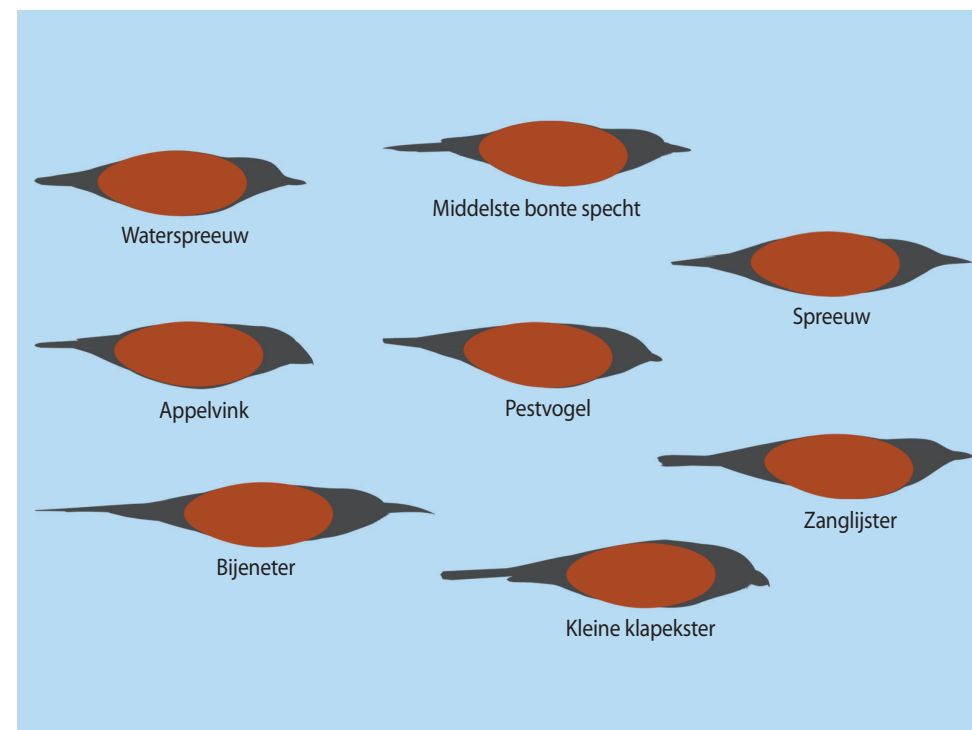
Het gebruik van dit boek

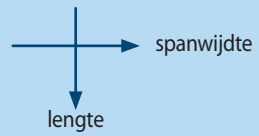
Elk van de soorten die in dit boek worden behandeld, is het onderwerp van een individuele (in sommige gevallen gecombineerde) soortbeschrijving waarin de kenmerken worden belicht die belangrijk zijn voor het determineren van een vogel in de vlucht. Kenmerken die bij een vliegende vogel niet waarneembaar zijn, zijn daarom uitgesloten. Deze soortbeschrijvingen hebben een consistent formaat dat, waar van toepassing, de volgende aspecten omvat, die elk in detail worden toegelicht op de volgende pagina's met een verduidelijking van de gebruikte terminologie.

- **Grootte**
- **Structuur en vorm**
- **Kleur**
- **Vlucht**
- **Groepen**
- **Geluiden**
- **Verwarrende soorten**

Grootte

Bij het beoordelen van de totale grootte van een vogel in de vlucht, is het handig om deze te vergelijken met een soort waarmee je bekend bent. Elke soortbeschrijving begint met het vergelijken van de soort met een of meer van de 20 soorten die op de vergelijkingsplaat op blz. 8–9 staan, met gegevens over de gemiddelde spanwijdte en lengte. Deze soorten zijn gekozen omdat ze bijzonder algemeen en/of wijdverspreid zijn in Europa, en waarschijnlijk al goed bekend zijn. Soms kan een vergelijking van de lichaamsgrootte (of '-volume') van een vogel met een bekende soort ook een nuttige aanwijzing opleveren voor de identiteit van een vogel. De term 'lichaamsgrootte' in dit boek, verwijst naar de combinatie van lichaam, nek en kop (snavelengte, staartlengte en spanwijdte worden niet meegeteld). Er is echter veel variatie in profielen en vormen, zoals hieronder wordt geïllustreerd voor acht soorten met dezelfde lichaamsgrootte (of '-volume').

Grootte-vergelijking

De illustraties die hier worden getoond, zijn de vergelijkingssoorten waarnaar wordt verwezen in de **GROOTTE**-paragrafen van de soortbeschrijvingen, gemarkeerd in **KLEINKAPITALEN**

- KAUW**: 65-37 cm (spanwijdte), 31-34 cm (lengte)
- MEREL**: 34-38 cm (spanwijdte), 25-27,5 cm (lengte)
- ZANGLIJSTER**: 33-36 cm (spanwijdte), 19-21,5 cm (lengte)
- VELDLEEUWERIK**: 30-35 cm (spanwijdte), 16,5-18 cm (lengte)
- KRAMSVOGEL**: 39-42 cm (spanwijdte), 25-27 cm (lengte)
- GIERZWALUW**: 38-42 cm (spanwijdte), 16-19 cm (lengte)
- SPREEUW**: 31-40 cm (spanwijdte), 19,5-22 cm (lengte)

- GEELGORS**: 23-29 cm (spanwijdte), 16-17,5 cm (lengte)
- HUISZWALUW**: 26-29 cm (spanwijdte), 14-15 cm (lengte)
- HUISMUS**: 22-25 cm (spanwijdte), 14,5-15,5 cm (lengte)
- KOOLMEES**: 22-25 cm (spanwijdte), 13,5-15 cm (lengte)
- BRAAMSLUIPER**: 17-19 cm (spanwijdte), 12,5-13,5 cm (lengte)
- GRAUWE KLAUWIER**: 24-27 cm (spanwijdte), 16-18 cm (lengte)
- BOERENZWALUW**: 32-34 cm (spanwijdte), 15-21 cm (lengte)
- WITTE KWIKSTAART**: 21-24 cm (spanwijdte), 17-18,5 cm (lengte)
- GEKRAAGDE ROODSTAART**: 22-27 cm (spanwijdte), 13-14,5 cm (lengte)
- KLEINE KAREKIET**: 19-22 cm (spanwijdte), 12,5-14,0 cm (lengte)
- PUTTER**: 22-25 cm (spanwijdte), 13-14 cm (lengte)
- GODHAAN**: 13,5-15,5 cm (spanwijdte), 9-10 cm (lengte)
- TJIFTJAF**: 18-21 cm (spanwijdte), 10,5-12,5 cm (lengte)

Structuur en vorm

Alle bijvoeglijke naamwoorden die in dit boek worden gebruikt (groot, klein, lang, kort, etc.) verwijzen naar de visuele indruk van een vogel in de vlucht, niet specifiek naar maten. Ze worden gebruikt om de relatieve grootte en vorm van lichaamsdelen te verduidelijken. De grootte en vorm van de vleugel moeten bijvoorbeeld worden beoordeeld in relatie tot de lichaamsgrootte en -vorm – wanneer de vleugel groot is, ziet het lichaam er relatief klein uit en wanneer de vleugel klein is, kan het lichaam er relatief groot uitzien. De belangrijkste aspecten om op te letten zijn de *algehele lichaamsvorm*, het *kop-snavelprofiel*, de *vleugelvorm*, de *staartvorm* en aspecten van de *ruï*.

Lichaamsvorm

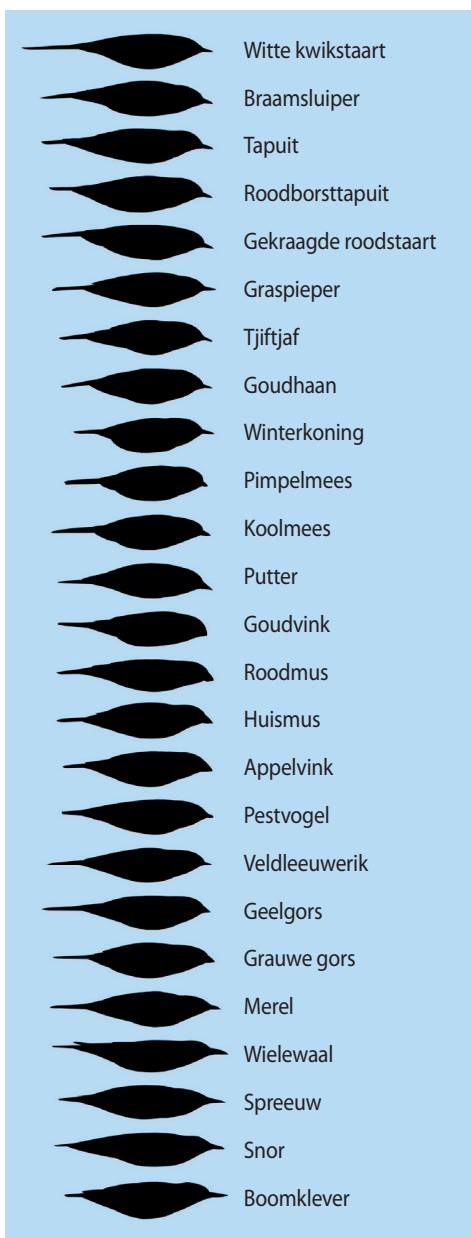
Als je een nauwkeurige indruk wilt krijgen van een vogel in de vlucht, is het belangrijk om snel de relatieve lengtes van de drie lichaamsdelen te kunnen beoordelen:

1. **'voorkant'** – voor de voorrand van de gestrekte vleugels (nek en kop met snavel);
2. **'midden'** – van de voor- tot de achterrand van de gestrekte vleugels; en
3. **'achterkant'** – achter de achterrand van de gestrekte vleugels (vaak aangeduid als het achtereind, met de anaalstreek, stuit, onder- en bovenstaartdekveren).

De hoogte van de borst of buik kan de indruk van de lichaamsvorm van een vogel tijdens de vlucht beïnvloeden. Veel juveniele zangvogels (bijv. nachtegalen, *Sylvia*-zangers, mezen) hebben boven- en onderstaartdekveren die korter zijn dan in de daarop volgende verenkleed, waardoor het achterlijf korter lijkt en de staart langer dan bij adulte vogels.

Kop-snavelprofiel

De vorm van de snavel beïnvloedt het kop-profiel van een vogel in de vlucht. Een hoge snavelbasis gaat over in de kopomtrek en als de snavel kort is (zoals bij goudvink, roodmus of appelvink) vormt dit een karakteristieke, vloeiende vorm met de kop (wat bij deze soorten zorgt voor een respectievelijk rond, stomp of meer driehoekig en puntig kopprofiel). Een lange snavel is het gemakkelijkst waar te nemen en de lengte wordt beoordeeld bij een vogel in profiel (bijvoorbeeld bij kraaiachtigen). Een fijne, dunne snavel steekt duidelijk uit het ovaal van de kop (zoals bij piepers, kwikstaarten en *Phylloscopus*-zangers). Silhouetten van de vluchtprofielen van een reeks zangvogels die *hiernaast* worden getoond, illustreren hoe het kop-snavelprofiel hun uiterlijk beïnvloedt.

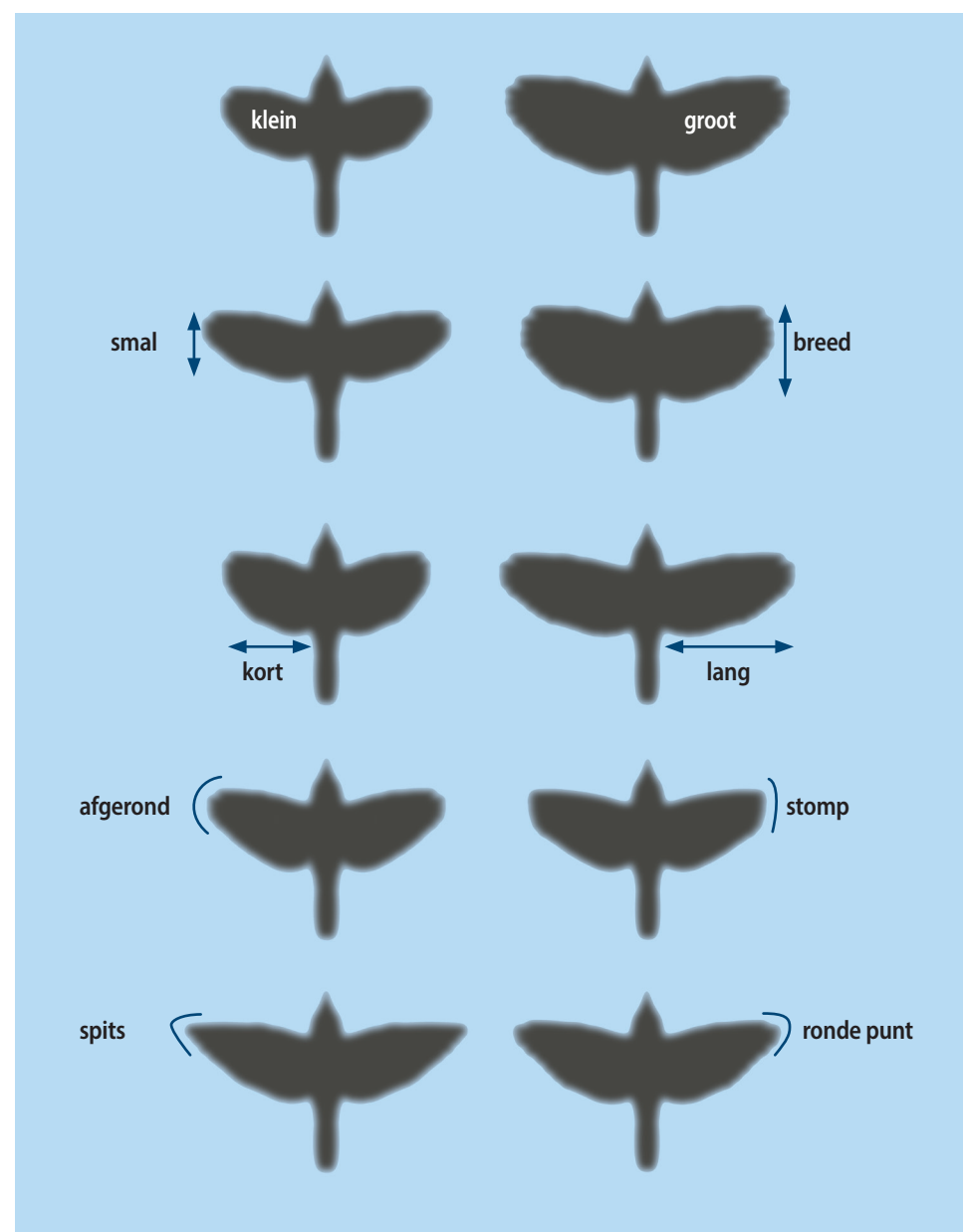

Vleugelvorm

Bij het bepalen van de vorm van de vleugels van een vogel in de vlucht zijn de volgende onderdelen van belang: het relatieve oppervlak (lengte en breedte) en de vorm van de twee delen:

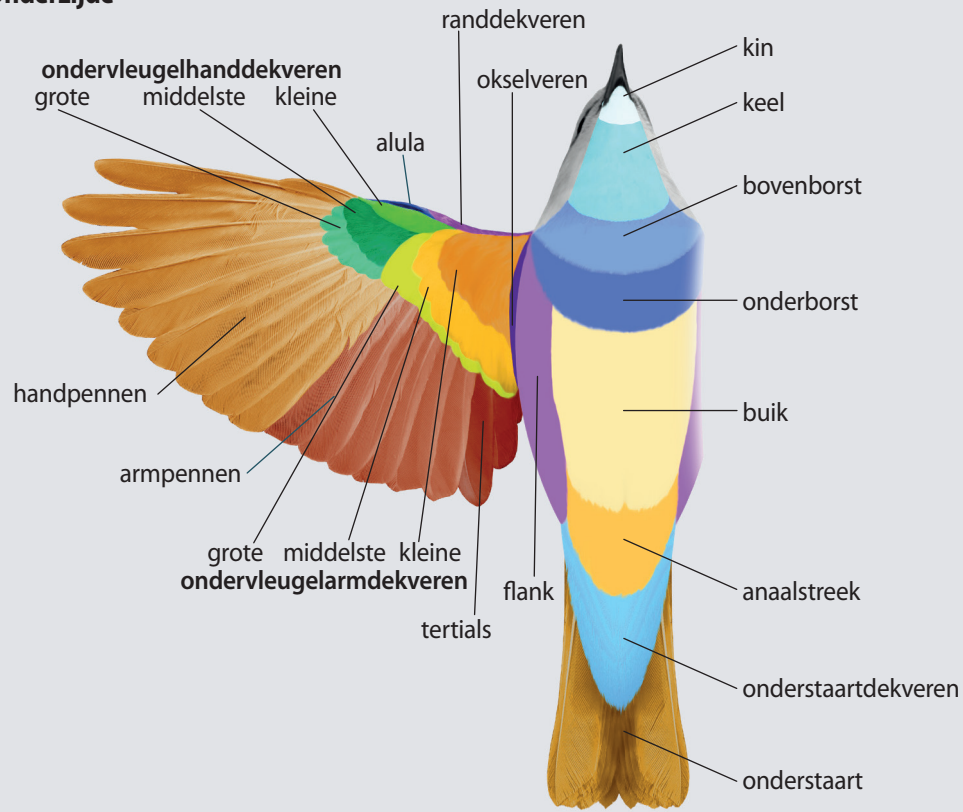
1. de binnenvleugel (arm) – bevedering geassocieerd met de onderarm (de armpennen en armpendekveren); en
2. de buitenvleugel (hand) – bevedering geassocieerd met de botten van het polsgewricht (pols) en de hand (de handpennen en handpendekveren) en vooral de vorm van de vleugelpunt.

De *onderstaande* afbeeldingen vatten de termen samen die worden gebruikt bij het beschrijven van de vleugelvorm in de soortbeschrijvingen.

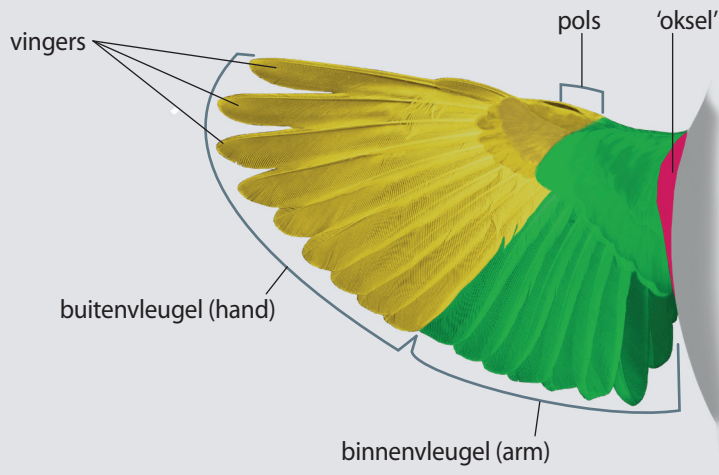

Topografie van een vliegende vogel

Onderzijde

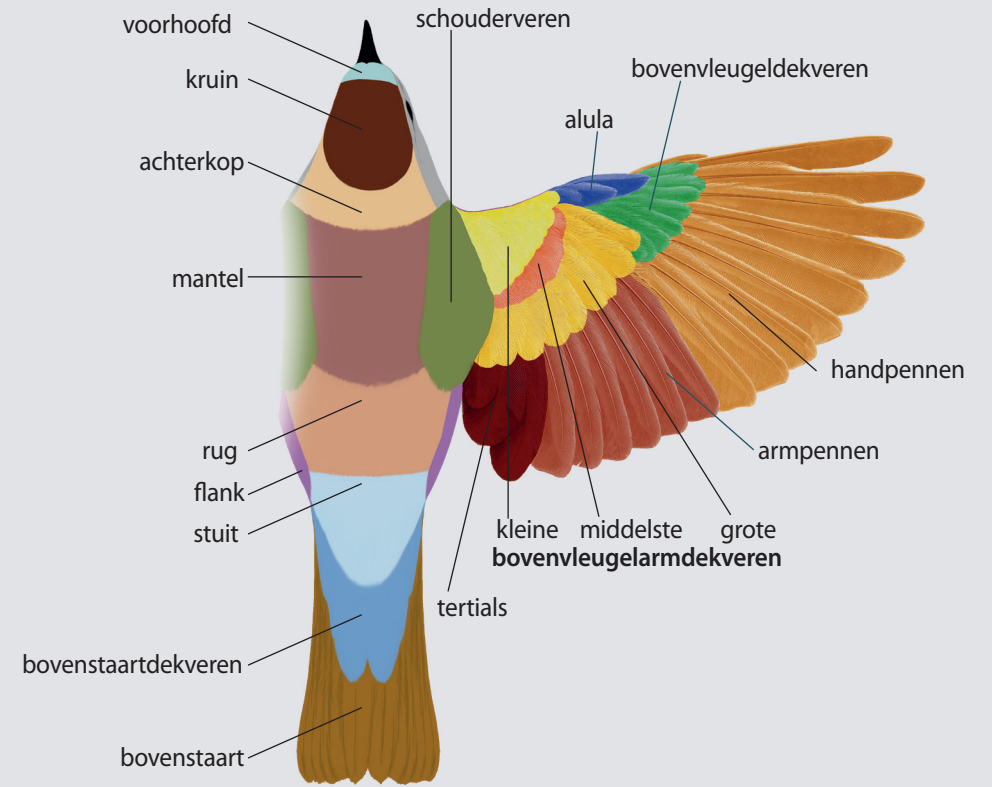

Ondervleugel

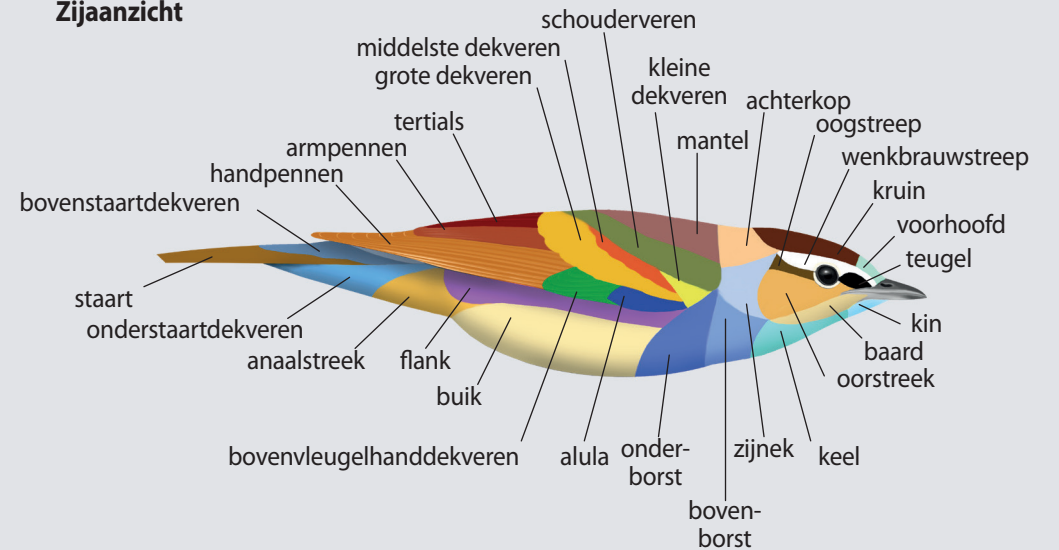

Deze geannoteerde illustraties geven de termen aan die in de soortbeschrijvingen worden gebruikt.

Bovenzijde

Zijaanzicht

Streptopelia-duiven

VLUCHT: Kenmerkende vliegwijze: na bijna elke vleugelslag worden de vleugels boven de rug gehouden met de buitenvleugel horizontaal; de vogel glijdt zo even. De volgende vleugelslag is sterk maar oppervlakkig, daarna weer een korte glijvlucht op opgeheven vleugels. Deze vluchtactie wordt zelden gebruikt door holenduif [blz. 46] en houtduif [blz. 48]; er zijn 3-5 vleugelslagen tussen de glijperiodes. *Streptopelia*-duiven kunnen ook vliegen zoals *Columba*-duiven gewoonlijk doen, ononderbroken en gelijkmatig met hun vleugels slaand, zonder te glijden.

Typisch profiel van een glijdende *Streptopelia*-duif van voren of van achteren.

Turkse tortel

L 29–33 cm | SW 48–53 cm

GROOTTE Iets kleiner dan KAUF [blz. 8]; kleiner dan rotsduif (stadsduif) [blz. 46], groter dan de zomertortel [blz. 52].

STRUCTUUR & VORM Lichaam langwerpig met hoge borst, *iets omvangrijker dan zomertortel*. Kop klein, rond. Vleugel groot, breed aan de basis, punt tamelijk afgerond (*korter dan bij zomertortel*). Staart vrij smal, punt afgerond (*langer dan bij zomertortel*).

KLEUR Over het algemeen bruinachtig, maar kan bleekgrijs lijken (*bleker dan zomertortel*). **BOVEN:** Bovenvleugel met bleekgrijze middenvleugel, contrasterend met zwartbruine slagpennen. Rug, staart en bovenstaart bruinachtig, tonen bleek; buitenste staartveren grijs met zwarte vlek op basis en lange witte top (*bleke eindband breder dan bij andere Streptopelia-duiven*). **ONDER:** Ondervleugel witachtig, geleidelijk donkerder naar bruingrijze punt. Onderlichaam tussen vleugels donkerder dan ondervleugel maar contrast is zwak.

VLUCHT Direct, krachtig (*minder nerveus dan zomertortel; vloeiender, vleugelslagen langzamer*).

GROEP Meestal 1–3, soms tot 10, zelden tot 25. Zeer los, ongecoördineerd.

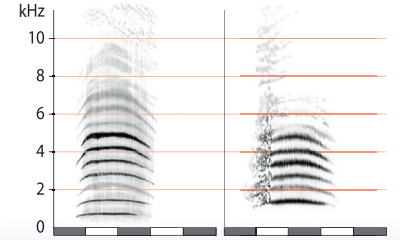
Streptopelia decaocto

Dagtrekker

Zomertortel (blz. 52)
Holenduif (blz. 46)

ROEP Nasaal, hard kreunend 'wurr' of 'wüerr' (enkel, dubbel of drievoudig), te horen bij het opstijgen en landen.

Zomertortel

L 25–26 cm | SW 45–50 cm

GROOTTE Als KRAMSVOGEL [blz. 8]; kleiner dan KAUW [blz. 8] en Turkse tortel [blz. 50], veel kleiner dan rotsduif (stadsduif) [blz. 46].

STRUCTUUR & VORM Langwerpig lichaam met hoge borst. Kop klein, rond. Vleugel lang, matig puntig. Staart vrij smal, punt afgerond. *Vergeleken met Turkse tortel: iets slanker; vleugel langer, smaller, punt spitzer; staart korter. Vergeleken met oosterse tortel [blz. 54]: staart langer, kop groter.*

KLEUR BOVEN: *Bovendelen donkerder dan bij Turkse tortel, bleker en minder uniform dan Oosterse tortel*; mantel en schouder kunnen bleekgeel, oranje of warmbruin lijken. Bovenvleugel donker, met lichtere (maar zwak contrasterende) brede, blauwgrijze halvemaaan op armdekveren. Bovenstaart zwart met vrij brede witte terminale band (*breder dan bij Oosterse tortel, smaller dan bij Turkse tortel of palmtortel [blz. 56]*). Op gesloten staart zijn witte hoeken goed zichtbaar. **ONDER:** Ondervleugel uniform donker. Onderlichaam tussen vleugels iets lichter dan ondervleugels, maar contrast zwak. Onderlichaam achter achterrand van uitgestrekte vleugels en onderstaartdekveren zuiver wit, contrast het duidelijkst van opzij gezien.

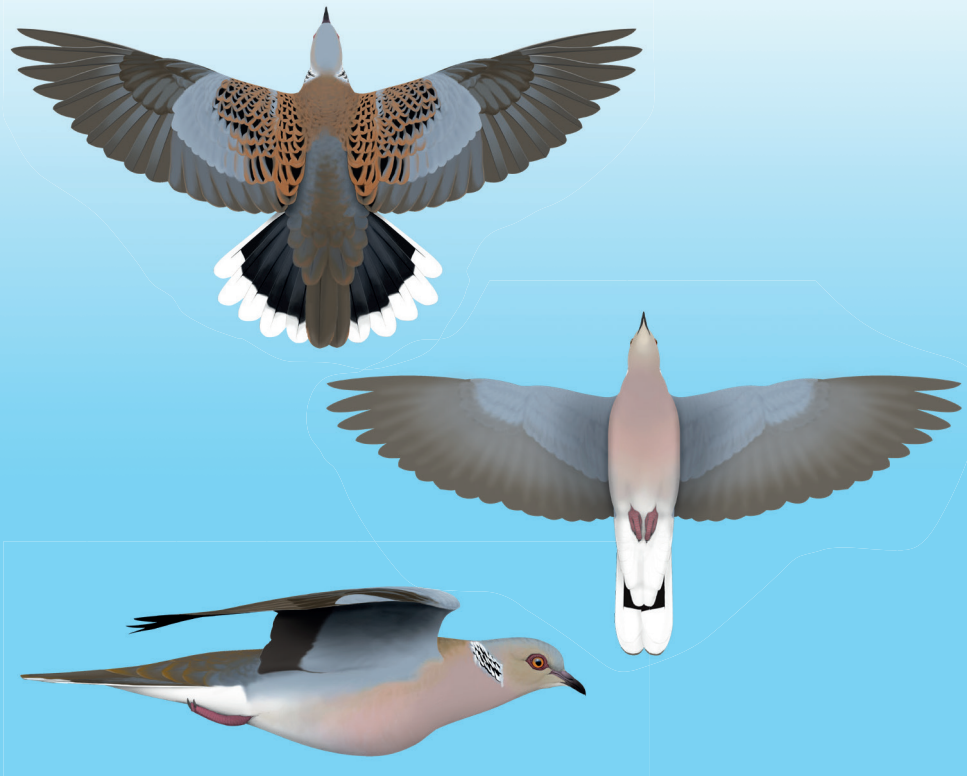
VLUCHT Direct, sterk (*nerveuzer en stijver dan van Turkse tortel of Oosterse tortel; vleugelslagen sneller*).

GROEP Gewoonlijk 1–3, zelden 10–30, buitengewoon tot 300. Zeer los, ongecoördineerd.

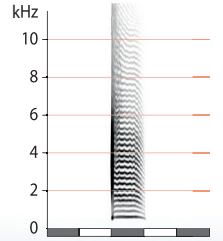
Streptopelia turtur

Vooral nachttrekker

- Turkse tortel (blz. 50)
- Oosterse tortel (blz. 54)
- Palmtortel (blz. 56)
- Holenduif (blz. 46)

ROEP Zeer korte maar energieke zoemer van bijna elektronische kwaliteit (zoals krachtig zoemen van insecten of kort, gedempt niezen), geuit bij het opstijgen en landen.

HOUTDUIF

D Oosterse tortel

Azië L 30–35 cm | SW 55–60 cm

Streptopelia orientalis

Dagtrekker

Zomertortel (blz. 52)
Rotsduif (Stadsduif) (blz. 44)

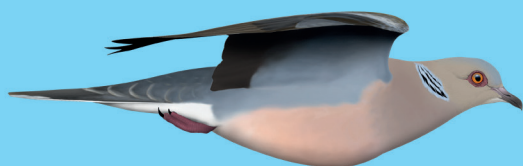
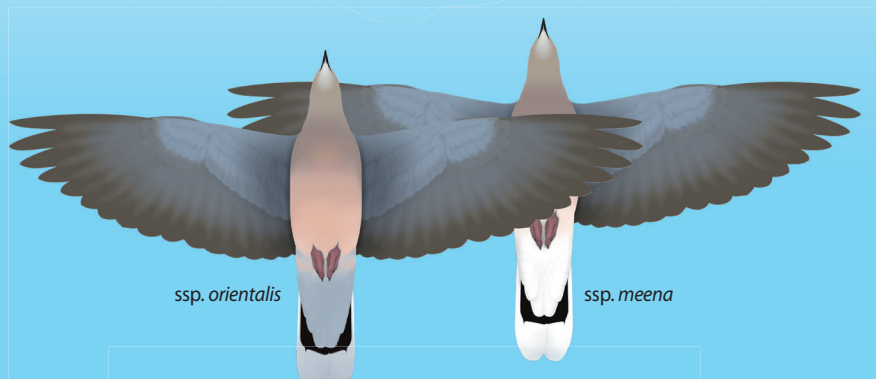
GROOTTE Iets groter dan KAuw [blz. 8]; als rotsduif (stadsduif) [blz. 46], groter dan Turkse tortel [blz. 50], duidelijk groter dan zomertortel [blz. 52].

STRUCTUUR & VORM Vrij groot, compact, met hoge borst, doet denken aan rotsduif (stadsduif). Vleugel lang, smal, matig puntig (spitser dan bij Turkse tortel). Staart vrij smal (korter en kop kleiner dan bij de zomertortel).

KLEUR BOVEN: Bovendelen donkerder en uniformer dan bij de zomertortel; bruin-en-roodbruine kleur van mantel, schouderveren en dekveren moeilijk te zien. Bovenvleugel donker, midden van binnenvleugel lichter (alleen zichtbaar bij goed licht). Bovenstaart zwart met smalle witte eindband. **ONDER:** Onderdelen als bij zomertortel maar de borst is donkerder en bruinachtiger. Anaalstreek, onderstaartdekveren en staartpunt zuiver wit (bij ondersoort meena) of grijs (bij ondersoort orientalis).

VLUCHT Direct, minder nerveus dan van zomertortel, toont iets zwaarder; vleugelslagen langzamer, niet zo stijf, meer als een Columba-duif.

GROEP Dwaalgast. Geen groepen waargenomen in Europa.

ROEP Zeer korte zoemer van enigszins elektronische kwaliteit (zoals sterk zoemen van insecten of kort gedempt niezen) (vergelijkbaar met de roep van zomertortel, maar dalend en meer sissend), geuit bij het opstijgen en landen.

